

EPA

2004–2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MIEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

2. SZÁM 1921 FEBRUÁR

MAGYAR GRAFIKA

A GRAFIKAI
IPARÁGAK FEJLESZTÉSÉT
SZOLGÁLÓ FOLYÓIRAT

SZERKESZTI ÉS KIADJA
BIRÓ MIKLÓS

EGY SZÁM ÁRA 20 KORONA
ÉVI ELŐFIZETÉSI DIJ 280 KORONA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST IX. RÁDAY-UTCA 26

PUSZTAFI ZSIGMOND

GRAFIKAI SZAKÜZLET

Budapest V,
Tátra-utca 6. szám
Telefon 31-43

RÓNA JÓZSEF

GRAFIKAI GÉPEK ÉS SZERELVÉNYEK GYÁRA

Budapest
III, Bécsi-ut 42. szám
Telefon 54-48

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HENGERANYAG-GYÁR
BUDAPEST IX, MÁRTON-UTCA 19
TELEFON JÓZSEF 8-35

HENGERÖNTÉS

OLCSÓBB ÉS JOBB A HÁZI ÖNTÉSSEL

VIDÉKRE IS

szállít nyomdai

PAPIROS

mindenfélé minőségben

HAAS SÁNDOR

Budapest IX, Mátyás-utca
9. sz.

BESZERZÉSI FORRÁSOK

BETŰ ÉS LÉLIA

Első Magyar Betűöntőde Rt. Budapest, VI, Dessewffy-utca 32. Dívtos szöveg- és címbetűk minden nyelvhez. Síma és mintázott rézlénák. Elvállalja teljes nyomdai berendezések szállítását.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest, VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

HENGERANYAG

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntőde. Budapest, IX, Márton-utca 19.

GÉPJAVÍTÁS

Klein Ernő gépműhelye. Budapest, VII, István-ut 4.

NYOMÓGÉP

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest, VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete. VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

SZAKÜZLET

Freund-Barát-léle ügyökség és grafikai szaküzlet Budapest, V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete. VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Gross és Kallós, Budapest, V, Nádor-u, 29. Telefon 49-31.

Horvát Lajos grafikai szaküzlete Budapest, VI, Aréna-ut 80. Telefonszám József 32-03. Az ország egyik legnagyobb grafikai gépraktára. Javításokat szavatosság mellett vállal.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet, Budapest, V, Tátra-utca 6. Gépek, szerelvények, anyagok és festékek raktára. Elsőrangú képviselések. Teljes nyomdai berendezések szállítását is vállalja.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest, VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

PAPIROS

Welsz Márton, papíráruk gyári raktára. Mindennemű író- és nyomó-papírok nagyban eladása. Budapest, V, Bálvány-utca 19. Telefon 97-37. Sürgönycim: Welszpapír Budapest.

FESTÉK

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntőde. Budapest, IX, Márton-utca 19.

Gebr. Schmidt G. m. b. H. Frankfurt a/M. kő- és könyvnyomdai festékek lerakata: Freund-Barát-léle ügyökség és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest, VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

KLISÉK

Sokszorosító Ipar Rt. Budapest, VIII, Tisza Kálmán-tér 6.

MEGJELENIK JUNIUS ÉS JULIUS HÓ KIVÉTELÉVEL
HAVONKÉNT. SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST IX, RÁDAY-UTCA 26 TELEFON JÓZSEF 29-33

ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 280 KOR. EGYES SZÁM
ÁRA 30 KORONA. HIRDETÉSEK EGYSZERI KÖZLÉSE
CICERÓSORONKÉNT 12 K. ÉVES HIRDETÉSEKNÉL 10 K

NINCSEN ELÉG AKSZIDENS-SZEDŐ ÉS NYOMDAI TISZTVISELŐ

ÜLÖNÖSEN hangzik, hogy amikor óriási a munkanélküliek száma, nincs elég akszidens-szedő és lámpával kell keresni az olyan képzettebb munkást, aki valamely fontosabb munkakörre tisztviselőként alkalmazható volna a nyomdában.

Már hosszabb idő óta sajnosan kell ezt a bajt látni. Sokan, akik abban a feltevésben élnek, hogy a jobb szakéroket ismerem, fordultak hozzám avégből, hogy akszidens-szedőt, faktort, tisztviselőt ajánljak és bizony a legtöbb esetben zavarban voltam, mert hiszen a jobb szakérok állásban és pedig rendszerint régi, jól fizetett állásban vannak, s ezeket nem lehet ajánlani, fiatalabb új erő pedig alig akad.

Nem sokáig kellett kutatni ennek oka után; kitudt, hogy egyrészt nincs e téren utánpótlás, másrészt, hogy az utóbbi időkben több keil, mert már nem csak a nagy és középnymodák, hanem a jobb kisebb üzemek is szívesen alkalmazzák a drágább, de jól képzett munkaerőt, mert hiszen a mostani nehéz viszonyok és kicsiny munkáslétszámuk mellett tucaterőkkel nem juthatnak semmire sem, hanem olyan szedőkkel kell bírniok, akik az egyszerűbb munkák mellett a jobb kivitelű merkantil- és akszidens-munkákat is izlésesen elő tudják állítani. Különösen éppen a jobb kis üzemekben, hogy úgy mondjam, egy új munkás-kategória kialakulására van szükség; olyan munkásokra, akik amellett, hogy a szedés-technika minden ágazatát alaposan ismerik, olyan általános szaktudással is bírjanak, hogy a főnököt távollétében az üzemvezetés tekintetében helyettesíthessék.

Nem boszorkányság ez, egész sorát az ilyen munkásoknak látjuk már jól működni. Nem is egy ilyen kis üzemben begyakorolt munkás került tudása révén nagobb üzemben jól fizetett állásba.

Bizonyos az, hogy dacára a hihetetlen munkapángásnak, a jó erőik elhelyezkedésére még ma is kínálkozik alkalom. De honnan vehetjük ezeket? Könnyű volna azt felelni, hogy képezziünk ki ilyeneket. De ezt nem szabad mondani, mert hiszen nem évek múltán kellene az ilyenek, már pedig a szakmai képzés érdekében az utóbbi időben felvetett eszmékből folyólag sikerült a hagyományos széthuzást olyan mértékben kilobbantani, hogy alig lehet egyhamar reményünk pl. egy olyan tanfolyam létesítésére, ahol jó érzékkel bíró 30–40 szedő

magasabb képzettséget nyerhetne. Ezt a módot tehát egyelőre ki kell kapcsolni.

De van egy másik mód is; az, ami az ugynevezett öregeknek egyedül állott rendelkezésre: az önképzés.

Nehéz, fáradságos, kétszeres munkát igénylő módszer ez, de ez is célhoz vezet annál, aki komolyan ki akar emelkedni a hétköznapiaságból. A Szakegyesület és a Szakkör könyvtárából megszerezheti mindenki azokat a magyar és német szakkönyveket és szakfolyóiratokat, amelyekből megtanulhatja mindazt, amire mint alapra szüksége lehet. A folytonos gyakorlat, lelkiismeretes tanulás, a kísérletezés aránylag rövid idő alatt nagy eredményeket biztosíthat, különösen, ha pl. 3–4 szedő együttesen tanul, mert az így keletkező eszmecsere fejleszti a tudást.

De van még egy mód. Ez nálunk teljesen idegen valami ugyan, de talán nem árt, ha mint sok másban, ebben is követjük a német példát.

Még 8 év előtt mindennapos dolog volt az, hogy a német szaklapokban X. Y. mesterszedő hirdetésével találkoztunk, közölve, hogy la k á s á n kurzust tart szedők számára, díjazásért. Hasonlóan hirdettek faktorok, akik a kalkulációt és üzemvezetést, továbbá gépmes-terek, akik a különféle nyomtatástechnikákat tanították pénzért. Egy-egy kurzus 3–4 hónapig tartott és 5–7 egyén vehetett részt. Egyik berlini látogatásom alkalmával magam is jelen voltam egy ilyen kurzuson, amelyet egy ismerősöm rendezett és mondhatom, közvetlenebb, gyakorlatiasabb oktatást nem is lehet képzelni, mint amilyet ott tapasztaltam.

Szinte kínálkozik az ellenvetés, hogy érdemes-e itt ilyesmit csinálni? Bizony érdemes. Vannak, akik oktatnának. Bizonyos, hogy ha fáradozásukért méltányos díjazást kapnak, vállalkoznak is arra, hogy szabad idejükben tudásukat másokba átültessék. Az se kétséges, hogy lennének elegenden azok is, akik tanulni akarnak, még akkor is, ha az pénzbe kerül. Hiszen eltekintve attól, hogy a tudás megszerzése mindenkor aranyat ér, ez esetben igen könnyen ki lehet számítani, mennyi is ér ma az ilyen magasabb tudás megszerzése? De önmagában az még nem is lehet mérvadó, hogy közvetlenül a kellő tudás megszerzése után, milyen előnyökre számíthat a munkás anyagiakban is. Sokkal fontosabb és értékesebb előny az, hogy megszerzi a lehetőséget arra, hogy idővel olyan állást nyerhet el, amilyenhez különben nem juthatna. Nehogy mézes mad-

zagnak nyilváníttassék ennek a reménynek az emlegetése, nézzünk csak körül az akszidens-szedők között. Kivétel nélkül valamennyien jó pozícióban vannak. Egy-néhány principális lett, a többi művezető, sőt igazgató. Ha már másképpen — belátható időn belül — nem

megy, próbálják meg azok, akiket illet, a német példát, hiszem, hogy nem válna egyik félnek se kárára, sőt az olyan akszidens-szedő vagy művezető, aki ilyen kurzusok tartásával eredményt tudna felmutatni, most munkájával nagy szolgáltatásokat tennie.

FIGYELŐ

TECHNIKAI SZÉLJEGYZETEK A PÉNZNYOMÁSHOZ*

ALAMELY ország sokszorító iparának, grafikai művészetének nivója nem csak a műértékkel bíró és egyéb az iparnak művészeti irányát is jelző művekből, hanem leginkább a szó legszorosabb értelemben vett közkezen forgó bank- vagy államjegyek művészeti és technikai tökéletességéből állapítható meg. A sokszorító ipar fejlettsége valamely nemzetnek kulturális életét, iparosai műérzékének fejlettségét, műveltségének fokát, de legtöbbször még sajátos jellemvonásait is dokumentálja. Csak így állhatott első szakmánkban az angol, francia, német, onémet, magyar stb. sülusra való hivatkozás. Ezen műveltségi javak összességéből valamely nép etikai beltartalmának valódi értéke már reálisabban határozható meg. Minél alacsonyabb kultúrétet folytat valamely nemzet, annál primitívebbek a hármely célból sokszorított művei. Ez szintén természetes is, mert a sokszorító ipar vagy művészet tisztán a kultura szolgálatában áll; csak a kultura emelkedésével párhuzamosan fejlődhetett, sőt talán inkább azt mondhatnánk, hogy az előbbinek fejlődése a kultura emelkedését vonta maga után.

Szembetűnően igazolható ezen állítás helyessége, ha az angol, francia, de különösen a német sokágazatu sokszorító iparnak általánosságban vett termékeit például a szerb vagy román mintákkal hasonlítjuk össze,

KREISZ BÉLA: KÖNYVILLUSZTRÁCIÓ

vagy — hogy témánkhoz közelebb fekvő példát adjunk — a házilag s nem külföldön előállított szerb dinárt, a román leít, mint az illető országok sokszorító iparának egyik termékét a német márkával, vagy a svájci frankkal hasonlítjuk össze.

*) E cikk közlését az anyaghalmaz hat hónapig késleltette.

A SZERKESZTŐ

Itt kapcsolódik be elmékedésembe a mult év elején kibocsátott magyar pénz. Nem szívesen teszem, de — Walter barátomnak nagyrészt nem találó érveléseivel szemben, amelyekkel közvetve még szakmánk fejlettségét is kétségbe vonja — mégis kimondom (talán majd okulnak mérvadó helyen), hogy a majdnem tökéleteségig fejlett, jobban mondva az általunk önzetlenséggel, minden kultámogatás nélkül, csakis önerőnkkel fejlesztett szép iparunk nivója ezeken a termékeken a legkevésbé látszik meg.

Ennek oka az, hogy ez esetben olyan állami munkáról van szó, amelynek szervezése, végrehajtása körül, valamint az előállítás mikéntjét illetően úgy látszik alaposan hozzáértő szakembereknek — magyar szokás szerint — szerep nem igen jutott. Sok mondanivalónk volna e kérdésről, de azt közelfekvő okokból más, jobb időkre halasztjuk, s azért csak említeni akarjuk, hogy a nyugati államokban az állam által fentartott hasonló intézeteknél kevesebb pretenzióval, csakis képesített szakemberek juthatnak elsőnek szóhoz, akik semmi másra, csupán az egyéni értékükre, alapos szakismeretükre támaszkodnak, s akiket már hivatalba lépéskor nem az az egyetlen önző vágy és gondolat epeszt és foglalkoztat, hogy azt a bizonyos létrát úgy ahogy megmásszák, hanem ambíciójuk, — s itt nevekket is szolgálhatnék — hogy az évek folyamán szaktudáson alapuló tökéleteségre, bizonyos univerzitásra tegyenek szert; szóval, akik a mindennapi munka mellett a sokszorító művészet egyetemének gyakorlatilag szentelik minden idejüket. Ezáltal lehetővé vált, hogy ezen állami intézetekben u. n. minta- vagy kísérletezési állomásokkal találkozzunk, ahonnan, eltekintve az értékpapírok előállításától, valamint az állami intézetek speciális munkái körül folytatott titkos kísérletezésektől, az ösztéchnikát érintő sok kérdés az általánosság hasznára is nyert megoldást.

Igaz, hogy Ausztriához való kötöttségünk ez irányban a szabad fejlődést nagyon megszorította, de szakavatott, céltudatos, ítélőképeséget, önbizalmat, önállóságot mutató, s nem csupán a felsőbbiség érintetlenségét biztosító, sablonos, aktaszerű vezetés mellett, mindennek dacára, a régen tapasztalható kezdetlegességen már túl volnánk, s a ma olyannyira szükséges gyors és biztos fejlődésnek mi sem állana útjában.

Ha most a meglévő helyzettel, a technikai nehézségek egész sorozatával számolunk, akkor a pénznyomásmánál elért fél- vagy gyenge eredményre némi magyarázatot találunk; igaz, anélkül, hogy mind e körülmény szülte tárgyi okokat általánosan mint mentő tanukat felvonultatni szándékozzánk.

A kibocsátott 5, 10 és 20 koronásoknál észlelt, külön-külön alig felsorolható abnormitások közt, az ötkoronások tetézték — mondjuk csak továbbra is — a fél-

eredményt. Ha az e célból az egész vonalon felhasználta, egy színben, strukturában, felszívóképességben annyira eltérő papirosfajoktól eltekintünk, akkor is csak azt mondhatjuk, hogy nemcsak a külokok teremtette helyzet okozta a csalódást, hanem inkább a szervezés körüli kapkodás, s a munka kvalitásának rovására parancsolt — inkább a vásári munkát jellemző — rohamléptekben végzett előállítás.

Ami azonban a „postapénz“ előállítása körül még mint enyhítő körülmény szerepelhetett, az az újabb kibocsátandó államjegyeknél már nem jöhet számításba, mert az első kudarcon okulva, könnyen meghatározható az az irány, amely felé az ilyen jellegű munka a meglévő viszonyok közt terelendő. Az egészséges alapgondolat képezi a munka szervezésének főpillérjét. Mivel ennek a kiépítésére elég idő és most már valamelyes tapasztalat is állott rendelkezésükre azoknak, akiknek tulajdonképpen hivatalos teendői közé tartozik a munka szakszerű előkészítése, ma jobb eredmény reményében nézünk a közel jövő felé.

Ha a „postapénzt“ a dollárral, frankkal, márkával, vagy akár melyik más nyugati állam bank- vagy államjegyével összehasonlítjuk, legszembetűnőbben hat utóbbiaknak inkább egyszerű, de koncepciós, jellegzetes, művészi értékkel bíró rajza. A postapénzen sűrűn egymás mellé, fölé- és aláakott, nyersen ható rajzmotívumokból nem egy, hanem számtalan rajzra való anyagot látunk összehordva, anélkül, hogy az összhátasában valamely műértéket képviselne, vagy műérzéklet sejtetne. Már ez a technikai előállítást megnehezítő rajz jellemzi e munka körüli, mondjuk, tagolatlanságot. És itt nem hivatkozhat senki arra, mint enyhítő körülményre, hogy ez még „szovjetrajz“, mert egy újabb koncepcióban megfelelőbb rajz elkészítése nem igényelt volna több időt, mint a meglévőnek egyes részleteiben való korrigálása. A rajznál kellett volna rámutatni arra, amihez a mi grafikusaink nem értenek és soha érteni nem fognak, hogy a viszonyok kényszere, vagy az évtizedes nembánomság oly sokszorosító technikára: a kö- és könyvnyomdai technikára utalja a pénznyomást, melyek pedig száz és egy ok miatt erre nem alkalmasak. E technikákban oly jelenségekkel találkozunk, melyek az ilyen munkánál főszerepet játszó egyöntetűséget a nyomásban teljesen lehetetlenné teszik.*)

Minél egyszerűbb, de jellegzetesebb a rajz és az erről készült klisé, annál gyengébb a káros jelenségeknek a hatása, — mint például a különféle árnyalatu átnyomás az össziformát képező lemezen; a festékezésnek egyenetlensége, a papírfelületnek különféle simítottságától eredő eltérések stb. — s annál biztosabb az egyöntetű, különösebb eltéréseket kevésbé mutató technikai kivétel, s annál könnyebben leküzdhetők, vagy a minimumra szoríthatók a technikai kivétel körüli nehézségek. Ha a postapénz nyomásánál a bölcsek azzal számoltak volna, hogy a pénznyomást sehol a világon tömeg- vagy vásári munkának nem minősítik, hanem speciális, különös gonddal előállítandó munkának tekintik, amelyet csak úgy „hajrá“-módon, kifogástalanul átgergetni nem lehet

és ha egy-egy és nem számtalan nyomdát bíztak volna meg csakis bizonyos címletek előállításával, akkor sem jutottunk volna arra az eredményre, amelyet most már kénytelenek vagyunk terhünkre elkönyvelni.

A külföldön járt, tanulni vágyó magyar nyomdász programjában mindenkor első pontként foglalt helyet a Staats- vagy Reichsdruckerei s egyéb speciális technikát művelő intézet meglátogatása s így nem mondunk újat, ha itt megemlítjük, hogy a pénz- és ehhez hasonló munkák nyomásánál az egész világon csak a mélynyomás gyűjtőnév alatt ismeretes technika jöhet számításba.

Akármiilyen furcsán is hangzik, de mégis tény az, hogy a mélynyomásnál, már a nyomandó lemez strukturája, a rajz árnyalatainak megfelelő mélyedései folytán leginkább csökkenthetők mindazok a nehézségek és károsan ható jelenségek, amelyekről a sík- (kö), valamint a magas- (könyv) nyomás technikájával kapcsolatosan fentebb említést tettünk.

A mélynyomásnál nem ismerünk olyan akadályokat,

KREISZ BÉLA: KÖNYVFEDŐLAP

melyek más technikában a papiros felhasználhatóságának szempontjából beállhatnak. A festékezés egyenetlensége itt ismeretlen fogalom, mert az, amint azt fentebb érintettük, a lemez alkotásában ellensúlyozást nyer. A mélynyomású lemeznek a rajz árnyalata szerint változó, hol mélyebb, hol sekélyebb mélyedései inkább telítve kapják a festéket és pedig olyannyira, hogy a

*) E jelenségek legfőbbjéről, a festékezés egyenetlenségéről legközelebb értekezünk.

felszínen maradó felesleget más okból is vagy kézzel, vagy automatikusan működő szerkezettel a lemezről el kell távolítani. A festéket felvevő mélyedések ilyképpen mindig egyenletes adagolásban s mennyiségileg csak annyi festéket vehetnek fel, mint amennyit valamely árnyalati fokozat okvetlen kíván.

A fotográfia után a nyomandó lemezre átvitt, akár milyen finom motívumokból alkotott rajz a legkisebb részleteiben, árnyalati átmeneteiben élességéből semmit sem veszít, s így az alkotó művész eredeti rajza intencióinak teljesen megfelelően kerül a lemezre. A sik- vagy magasnyomtatási technikákban ez a művelet csak átnyomás, azaz az eredeti rajz után készült vésetről, ingadozó biztonsággal végzett, kézzel előállított levonat alapján kerül a nyomandó lemezre. Az előbbinél e fontos munka, vagy a tiszta, erősségében ugyan váltakozó napfényre, vagy megfelelő fényerősséget árasztó lámpára van bízva,

az utóbbinál pedig a kéz érzése, a szem látóképessége, az egyén érzése és szakavatottsága — mind-mind labilis kellékek — döntik el a végeredményt. Hogy a kettő közt melyik a megbízhatóbb eljárás, az bővebb magyarázatra nem szorul.

Mindezt illő helyen bizonyára talán még bővebben, esetleg jobban, lehetséges, hogy alaposabban tudják, hiszen évtizedeken át bő alkalom nyílott e speciális technikát Németországban, Angliában stb. alaposan tanulmányozni. De azért még sem zárkozhattunk el azon megjegyzés előtt, hogy a háború és forradalmak előtti hosszú-hosszú évek tétlensége csak most bosszulja meg magát, olyannyira készületlenül talált bennünket e helyzet e téren is.

Ez idő szerint csak gyámkodással hidalhatjuk át ezt a tatóngó nagy űrt, melyet etikai kárunkra a bürokratizmus, a hozzá nem értés teremtett. FUCHS ZSIGMOND

A P L A K Á T

TÖMEGEKRE irányított művészi hatásnak legolcsóbb, legfürgébb eszköze a plakát. Ezért a tömeg-izlés szempontjából a legintontosabb is. A plakátművész bőség-szarujából éppugy ömölhetnek rózsák, mint bögáncsok. Ha a közizlés és a jó iskola helyes

irányban fegyelmezi a grafikusművészt: az utcakép életébe vidámságot, üdítő forrást ültet, ha egy korcs izlésű társadalom, romlott kereskedelem áll a tervező mögött, akkor a plakát rut gerince, melytől undorral fordulunk el. Bár régi, egész az ókorig visszanyúló művészi ággal van itt dolgunk, törvényei mégis abban a környezetben születtek meg, melyből a mai plakátművészet kisarjadt: a nagyvárosban s annak gazdasági versengésében. A tizenkilencedik század gyermeke a plakát, azon évtizedeké, melyekben a kereskedelmi versengés a síp-dobbal való lármát illendőbb és tetszetősebb formák közé szorítja, mint azelőtt s a vásári kikiáltók, kuruzslók, harsolás fullajtárok helyett a szerényebb, de maradandóbb plakát elé állítja a járókelőt. A modern plakátnak tulajdonképpen két szülőföldje is van: Páris és Amerika. A nyolcvanas és kilencvenes évek Párisa az egyik. Az, amely vidám, könnyed és elmés volt, nem félt még annyira a művészetben való újításoktól, mint a mostani. Itt születtek meg a litográfia kövein az első modern értelemben vett plakátok, azzal a vidám közvetlenséggel, mellyel Daumier és Gavarni a maguk torzképeit papírra vetették. A litográfia köveire vitték rá az ő követőik: Steinlen, Rivière, főleg pedig Chéret az ő briliáns egyszerűségű töretlen színeivel, az ő könnyed, karcu párisi nőket, az ő tultáplált burzsoáikat, az élcné, a kacagtatásnak ezernyi ötletét. A francia plakátművészet ezen kezdőéveiben van valami hasonlósága a plakátnak a japán fametszettel is: ezen éppugy, mint amazon, a művész csak a nagy, széles foltokkal, lapidáris egyszerűséggel fejezi ki mondanivalóját s mellőzi az árnyékolásnak, a valeuröknek, a színek lebonyolításának ezerféle lehetőségét. A francia izlés szabta meg néhány évtizedre a plakát stílusát, de már a század

vége felé mind harsogóbbá válik a plakát s még a maradványai is eltűnnek belőle a hajdani grafikai finomságoknak. Amerika lép előtérbe és az újvilág diktálja rá a plakátra a maga kemény, dübörgő izlését. Brothers Bergerstaiff hatalmas vörös embere, a tetőtől talpig vörösbe öltözött alabárdos Tower-őr az első döbrentő egyszerűségű plakát ebben a nemből. Attól kezdve minden árnyékolás, minden képszerűség, mindaz, ami festményekre emlékeztet, eltűnik a plakátról és a puszta sikerűség, a tiszta absztrahált formák érvényesülnek a plakátban.

S amily egyszerűvé válik formailag, épp olyan sokatmondóvá és mégis szűkszavúvá lesz tartalmilag a modern plakát. A jó plakát: kiáltás az utcába, anélkül, hogy rikoltana. Lehet lenge, kacér, pikáns, de jobb, ha robusztus, pukkanó, sőt durranó. Nemcsak az a fontos, hogy

KREISZ BÉLA: KÖNYVILLUSZTRÁCIÓ

egyetlenegy alak vágódjon ki belőle, de az is, hogy egyetlen szó, egyetlen fogalom ragadjon meg belőle az emlékezetünkben. Ehhez képest természetesen a plakáton levő írásnak is dekoratív egységbe kell olvadnia a kép s csak azt hangsúlyozni erőteljesebben, ami a vezér-

P. MARKUS & MILIA

foldes
Ciklusművészmű-
Seidner
Képzőművészeti
BUDAPEST

ARCÁPOLÓ

SZAPPAN

gondolatot s a vezető szándékot szolgálja. A jó plakát: lezárt egész, melyben a kép a szöveget, a szöveg a képet szolgálja s mindkettő együtt: az utca képe.

S erről is mondani kell még valamit, mert éppen ezen a ponton szoktak a modern plakátművészek sokat véteni e műfaj törvényei ellen. Hányszor találkozunk

KREISZ BÉLA: KÖNYVILLUSZTRÁCIÓ

nagyvárosi utcáinkon egész csinos képekkel, melyek egy műteremben, valamilyen albumban, vagy egy filmszínház előcsarnokában egész jól betöltenék hivatásukat, hányszor rohanunk el értetlenül divatlapra, könyvillusztrációk, exlibrisek mellett, melyek tervezőjük tévedése folytán kerültek a sarkok hirdetőtábláira. Pedig az

utcanak más törvényei vannak, mint a csendes és meghitt helyen forgatott könyveknek, a tapétával, butorral, szőnyegekkel keretezett belsőségeknek. Az utca kép egy nagy egység: a házak, a tűzfalak, a kerítések, a villamosok, az ujságosbódék, a fák és a padok, a nagyváros egész körben forgó élete egy megbonthatatlan egység: ehhez kell hozzásimulnia a plakátnak, de úgy, hogy egy percre mégis felcikkázzon benne, rést üssön rajta. „Üsd agyon, de ne nagyon“, körülbelül így áll szemben az utca kép egységével a plakátművész. Minden beleszűrülés az utca hangulatába megbosszulja magát: elrobo-gunk a művész, a nyomtatók, a ragasztók, a terjesztők, ezernyi kéz munkája mellett, anélkül, hogy csak egy gondolatrezzenéssel is adóznánk a hirdetett savanyuvíz-nek, vagy kávépótléknak. De minden fülsiketítő kiálto-zás is céltalanná válik: megdöbbenünk annak a lakás-takarítónak a hevétől, aki a rabláncra fűzött házférgek undorító színével akar megfogni.

A plakát szociálesztetikai értéke abban a fokban van, amellyel a tömegizlést szolgálja. S ez csak látszólag más, mint a megrendelő célja, aki rendszerint nem nevelni akar a plakáttal, hanem árukat kelendővé tenni és pénzt keresni. És mégis, mégis... e területen sincs más, mint jó művészet és rossz művészet, a jó művészet jó reklám, a rossz pedig annyit sem ér meg, mint a csiriz, mellyel odakenik a falhoz. Az üzleti grafikának e leg-hódítóbb formája egyúttal értékmérője a gazdasági élet erejének és erkölcsének is egy nagyvárosban: az utca falára festett képeskönyv egyúttal a vetélkedő gazda-sági erőnek a természetrajza is. NÁDAI PÁL

A TANGIROZÁSRÓL

Sok nyomdász az illusztrációra semmi súlyt nem helyez. Megelégszik azzal, ha teli nyomtatja a szép, tiszta, drága papírt. Pedig a legdrágább papíron tipogra-fiailag kifogástalanul nyomtatott sajtóterméket is tönkre teszi a primitív illusztráció; fordítsunk tehát gondot arra, hogy nívós illusztrációval díszítsük nyomtatvá-nyainkat.

Magyar könyvek, illusztrált lapok, vagy katalógu-sokban lapozva, a legritkább esetben látunk tangiro-zással készített illusztrációkat, míg a német, de külö-nösen az angol és amerikai kiadványok illusztrációi kö-zött igen sok a tangirozott klisé. Angol divatábrák, ka-rikaturák, technikai ábrák, reklámklisék jelentékeny része szintén tangirozással készül. Ezt az eljárást azért mellőzük nálunk, mert a tangirozás technikájának alkal-mazási módját kevesen ismerik.

A tangirozás nem egyéb, mint a vonalas rajz alak-jainak, hát- és előterének különböző vonalas, vagy koc-kás, avagy szemcsés tónusokkal való kiegészítése a kemigrafiai készítés során.

Azokat a rajzokat, melyeket tangirozással akarunk kliséroztatni, konturban kell rajzolni. A tangirozás tónu-sát lehetőleg világosabb, vagy sötétebb kék festékekkel jelöljük meg, aszerint, ahogy világosabb vagy sötétebb tangirozást kívánunk. A tangirozás tónusához azért jó kék vagy lila színt használni, mert a kemigrafust ezek a színek a reprodukálásnál nem zavarják. Megjelölhető még az is a rajzon, hogy mely részeket kívánunk más

mintázású tónust. Például egy figurális rajznál más tónust kell alkalmaznunk a figurális részben s mást a hát-terben vagy előterben, hogy a lényeges és lényegtelen rajzbeli részleteket elválasszuk. Ha egy képen több alak van, úgy ezeket is lehetőleg más-más mintájú tónussal tangirozzuk, hogy az ábrát élénkebbé tegyük.

Mindenképpen ajánlatos, hogy a rajzoló személyesen adja át tangirozással készítendő rajzát a kemigrafusnak, hogy a tangirozás a rajzoló intenciói szerint készit-tessék el.

A tangirozással készített klisé nyomása összehason-líthatatlanul könnyebb, mint az autotípiáé. Autotípiát rendszeren csak simított papíron nyomhatunk, míg egy tangirozott klisé nyomható olyan papíron is, melyen autotípiát nyomni nem lehet. Sokszor megtörtént, hogy egy többszínű eredetiről egyezsinű nyomtatványt kell készítenünk, ez is megoldható tangirozott klisével.

Tangirozással készített többszínű ábránál sokkal több színt és tónust kapunk, mint ahány színben a képet nyomtatjuk. Ez azért áll elő, hogy a kliséen nem csupán tele tónust nyomó felület van, hanem a tangirozással felbontott világosabb vagy sötétebb nyomófelület is, mely az eredetin levő színeknek megfelelően variál.

Adandó alkalommal a színes ábrának kemigrafiai uton tangirozással készülő módját külön cikkben fogom ismertetni, ez alkalommal utalok e cikkekcskéhez készi-tett ábrákra és azok magyarázó soraira. Ezeket az ábrá-kat legközelebb további ábrákkal fogom kiegészíteni. T. S.

A KÖNYVKÖTŐIPAR MULTJÁBÓL

K I L E N C E D I K K Ö Z L E M É N Y

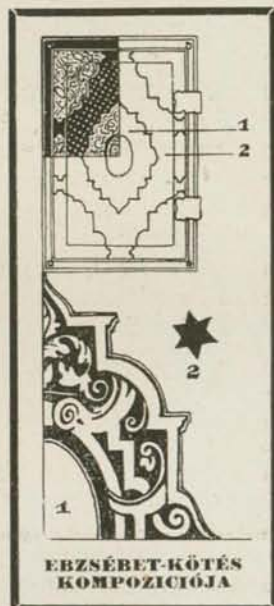
A z a körülmény, hogy Németország nem kapcsolódott be idejében a könyvkötőművészet stílárís átalakulásába, hogy Ugelheimer és Ebeleben uttörő kötéseit, mint pusztá kuriózumokat, egyszerűen csak tudomásul vette, igen érdekes fejlődéstörténeti következményeket vont maga után. Mivel a gótikához való ragaszkodása oly foku volt, hogy a súlyos fatáblákba kötött, csattos, pántos, veretes könyveket — ivréti nyomtatványokon — még a XVIII. században sem számította a kivételek közé, a reneszánsz-ornamentikát már elvirágzóban kapta, mely így a német könyvkötők kezei között elvesztette olaszos könnyedségét és franciás eleganciáját, elsúlyosodott, tömötté, nehézkessé lett. Fizetés és kidolgozás tekintetében természetesen mit sem változtak a könyvek, anyaguk elsőrangú, kivitelük tartós és becsületes volt. A díszítő stílus középkoriasságának két újítást köszönhet a könyvkötőipar: egy új könyvtípus kifejlődését és a görgetőnek a feltalálását. Előbbi a bőrhátú fatáblás kötésekkel alakul ki, melyeken a bordákra simuló hátborítás a táblák harmadáig terjed s a fatábláknak a könyv kinyitáskor mintegy forgó tengelyül szolgál, tehát a mai félbőrös és félvásznas kötések ösének tekinthető, a másikat a gótikus keretrendszerekből felépített fedélkompozíció technikájának gyorsítása segítette elő és állítólag egy Quentel Henrik nevű kölni nyomdásznak és kiadónak a találmánya. Annak, hogy ezt a szerszámot éppen a német könyvkötőipar teremtette meg, elég érthető oka van, hiszen tudjuk, hogy a fedelek keretezésére szolgáló díszítősorok milyen fontos alkotórészei a német bőrkötések ornamentikájának s tudjuk azt is, hogy mekkora munkaidőmegtakarítást jelent a könyvkötőre nézve az, ha ezeket a sorokat nem kell sávozókkal bepréselnie. Mondanunk sem kell, hogy ezidőtájt Németországban szó sincsen még kéziaranyozásról s hogy éppen a vaknyomás érvényesülése kedvéért a XVI. század elején készült német kötések fehérített disznóbőrrel vannak borítva. A pergamenkötések a XVI. század 30-as éveitől kezdve fordulnak elő sűrűbben és díszítésük szintelen gépnymás, melynek rajzát ma csak a felület elpiszkolódása hívja elő.

A reneszánsz könyvkötő-stílus első közvetítői a frankfurti vásárokat látogató olasz és francia könyvkereskedők, akik természetesen nem kiváló mesterkötésekkel, hanem arab-, vagy perzsakötések pontos európai másolataival kereskednek. Az így bevándorló könyvek lassacskán éreztetni is kezdik hatásukat és érdekes, hogy a német könyvkötők eleinte csak a keleties díszítőmotivumokat utánoztatják, magát a fedélornamentika szerkezetét alig, s hogy továbbra is a disznóbőrt és a pergametet részesítik előnyben az akkor már mindenfelé általánosan használt marokkói kecskebőrrel szemben. Ha itt-ott használják is néha, úgy kizárólag a vörös maroquin-nek juttatják az elsőbbséget.

Már maga az a tény, hogy nem egy kulturális szükséglet, vagy fejlődésszerű nekilendülés formájában hódít teret a reneszánsz-könyv Németországban, hanem keres-

kedelmi cikk alakjában terjed el a polgári társadalom jobbmodu tagjai között, nagyban segíti elő a művészi színvonal mérséklését. Különös, hogy abban a Németországban, mely a nyomdatechnika mai tökéletességének az alapját vetette meg, aránylag mily kevés érzék nyilatkozott meg a könyv köntösének művészi értékeivel szemben. Olyan mecénásokat, mint Grolier, Ferenc király, Henrik, vagy Mátyás király, hiába keresünk Németország ezidőbeli könyvgyűjtői között. Mert könyvgyűjtők, olyanok mindig voltak Németországban, akik alapos tudományos készültséggel és csodás hangyaszigalommal alapítottak magán- és közkönyvtárakat, de munkájukból hiányzott a művész stílusérzéke és önállósága. A legjelentősebb német bibliofilek a szász és bajor választófejedelmek voltak, főleg Ágost herceg, aki — úgy látszik — Grolier világhírét ambicionálta és mindent elkövetett, hogy egy tipikusan német-reneszánsz könyvkötőművészeti stílust teremtsen hazája számára. Számíthatott a XVI. századbeli német vésnőkipar fejlettségére, a reneszánsz-kultúra ellenállhatatlan hódító erejére és főleg a német természet szívósságára, melyet a felismert igazságoktól eltántorítani e világon semmi sem képes. És jól számított, mert tervét megvalósította. Igaz, hogy halálával minden viszaszázurkült s a további termelés inkább statisztikai adataival, mint művészi kvalitásaival ejt bámulatba, de addig, míg személyesen el-

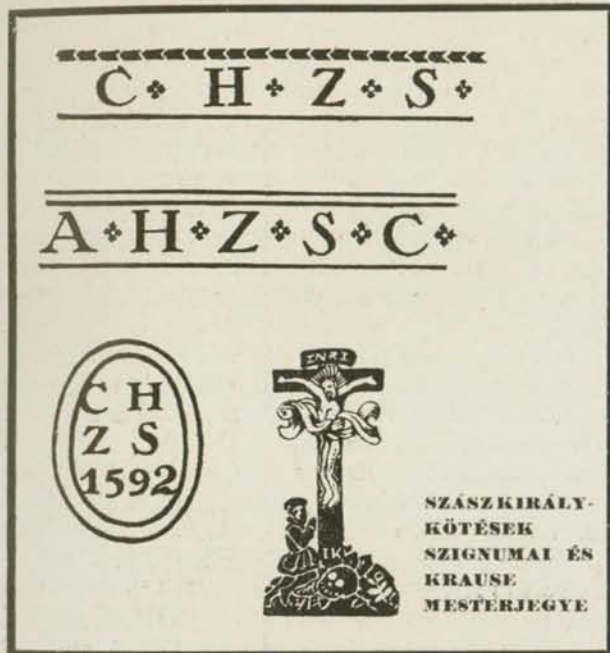
lenőrizhette udvari könyvkötőszétét, melyet a francia királyok példájára 1559-ben alapított, igen jelentős könyvkötőművészeti készítményekkel gazdagította harmadfélezer kötetre rugó könyvtárát. Udvari könyvkötője az Augsburgból Drezdába telepített, zwickani eredetű Jakob Krause volt, a legjelentékenyebb német könyvkötőmester, kinek nagy számban ráncmaradt kötésein visszhangra talált a reneszánsz díszítőművészetnek minden jellegzetessége, a keleti könyvstílus formakincse, az olasz pompakedvelő ízlés, a francia csiszoltság és mindez beleolvadt a német gondolkodás logikai fegyelmezettségébe. Mecénása fejedelemhez méltó bőkezűséggel gondoskodott műhelyének felszereléséről, melyet a díszítő szerszámoknak olyan gazdag készleteivel látott el, hogy módjában állott a különféle típusú díszítő megoldások és azok technikai lehetőségei között válogatni. Ágost — Grolier példáját követve — maga is műkedvelő könyvkötő volt, ismerte a szerszámtechnikát és sulyt helyezett rá, hogy könyvkötőjének nevét művei is megőrizték; ezért több olyan bélégyzöt, görgetőt és présducot készíttetett számára, melyek az ismert Krause-szignumokat tartalmazták. Kettő közülük bibliai alakot

ábrázolt, egy pedig virágcsokros kelyhet és mind a háromnak alján a „I. K.” névbetűk voltak olvashatók. A Krause-bélyegzők vésnöke az augsburgi Thomas Rückert volt, aki 1575-től 1576-ig Drezdában tartózkodott. Ágost névbetűi „AHZSC” (August Herzog Zu Sachsen Curfürst) elmaradhatatlanok voltak a számára készült kötésekben. Krause halálával (1578) az ő könyvtípusait országsszerte és tömegesen utánozzák többé-kevésbé tehetséges epigonjai, akik közül azonban még a kiválóbb képességeket is, mint pl. Mensert, Weidlichet, Hauffet, Ebertet, Kraftot stb. állandóan megzavarja a gazdag reneszánsz formakincs s a fejedelmi könyvkötőműhely óriási bélyegzőkészlete. I. Keresztély fejedelem könyvein például a keleti ornamentika kriti-

nak, a dísznőbőrös fatábláknak, a vaknyomásnak s a zárt szerkezetű kézi bélyegzőknek. Csak a 40-es években ragadja magával őt is a reneszánsz lendülete, amikor Thomas Berthelet kötésein az olasz-írancia könyvdíszítő formák az angol kötésekben is szóhoz jutnak. Berthelet VIII. Henrik udvari könyvkötője volt s az ő érdeme, hogy Angliában a kézi aranyozás polgárjogot nyert. Szisztematikusan dolgozza fel először az olasz, majd a francia reneszánsz formakincset, kompozícióinak alapjául a legegyszerűbb aldinatípusokat veszi, felhasználja az átültetett izlám-olasz motívumokat is, de eltérően a francia eleganciától s a német polgáriasságtól, azzal a nemes és higgadt előkelőséggel, mely mindvégig sajátja maradt az angol könyvkötőművészetnek. (Könyvei az 1541–1543. évekből fennmaradt számadási könyvekben mint „velencei módra fényesen aranyozott” kötések szerepelnek.) Működésének első szakában — az angol izlésnek hódolva — kizárólag bársonyba, vagy selyembe kötött könyveket készít, de VIII. Henrik angol király korára eső készítményeit már a velencei iskola hatása jellemzi és Henrik monogramja („H R”), vagy jelmondatai teszik felismerhetőkké. VI. Edward részére készült kötései a Grolier-stílus beható tanulmányozásáról tanuskodnak s ezeknek az „E R”-monogram és Edward családi címere szolgál exlibriséül Stuart Máriaának szállított munkái pedig „genre Grolier”-modorban ugyan, de a francia lombornamentika elemeivel keverten, észrevehető jeleit adják az egyéni stílusalkotás szándékának. Utóbbiakon különben szintén a névbetűk s a családi címer jelzik a könyv tulajdonosát.

A XVI. században az angol könyvkötőművészet tanulmányoszerűen dolgozza fel az olasz és francia stílusváltozatokat s így állandó kapcsolatot tart fenn a kontinens könyvkötészetével. Az angol bibliofilek Erzsébet királynő uralkodása alatt válnak a szigetország könyvkötőiparának történeti tényezőivé és ugyanugy, mint a francia királyi udvarban, egymással versenyezve kötetik könyveiket díszes kötésekbe, hiven követve a királydiktálta stílust, vagy szeszélyt. Erzsébet jó ízlésű bibliofil volt, bőrkötéseinek modora ugyanaz a velencei izlám-típus, mely a frankiurti vásárok után Németországba elsőnek vonult be. A keleties középdisz kartussá van alakítva rajtuk s legtöbbször a címerpajzsot tartalmazza, egyébként formacsoportjainak elosztása ugyanolyan, mint a keleti kötéseké. Gyakori eset, hogy a tábla tükrét csillogos terülő minta szórja be. Igen jellemző, hogy az egyes formacsoportok csak befoglaló formáikkal utánozzák a keleti motívumokat, mert a díszítő elemek, melyekből felépülnek, nem a megszokott arabeszkok, hanem különféle indamentekre fűzött lombmotívumok, vagy jelképes emblémák. Amikor a királynő Tudor-címere és sólyomjelvénye egyre több és több díszkötésen csilant fel, egymásután tüntek elő az udvar körébe tartozók sorából a lelkesebben-lelkesebb könyvbarátok, Robert Dudley, Cecil Lord Burghley, Thomas Wotton, Sir Julius Caesar, Matthev Parker s még sokan mások. Ezek közül Parkernek, canterburyi érsek korában, saját könyvkötőműhelye volt a Lamberth-Palace-ban, hol számos fametsző nyomdász is foglalkoztatott, s ahol még Erzsébet részére is készültek kötések; Wotton lelkes Grolier-barátnak mutatkozik, aki nagynevű mintaképét nemcsak a kötések ornamentikai stílusa tekintetében, de

káttan tultengése mellett zavaró Grolier-reminiscenciákat találunk, a II. Keresztély idejében készült kötésekben a nemes kézműipari megmunkálások technikai visszafejlődését és a présaranyozásnak indokolatlan tultengését állapíthatjuk meg. Otto Henrik és III. Frigyes könyvein francia befolyásra valló, egyszerűsítő törekvéseket fedezhetünk fel és így tovább mindenütt ott kísért az önmagát megtalálni nem tudó stílárís talajtalanlás, mint a XV. századbeli lekésés bñnhödése. Pedig a fejedelmi mecénások semmit sem mulasztottak el, hogy a közép-korban vezető helyen álló német könyvkötőipart ismét nagygyá tegyék. Otto Henrik kibővíti a heidelbergi Bibliotheca Palatinát és ezzel alapját veti meg a később híressé vált heidelbergi könyvkötészetnek; III. Frigyes pártfogásába veszi a wittenbergi könyvkötőket is, mindez azonban nem egyéb, mint visszaverődése a francia könyvkötőművészet fényének. Jellemző, hogy a művész színvonal fokozása érdekében külföldi mesterek foglalkozásától sem idegenkedtek, de sem Jörg Bernhardnak, sem Dathenak udvari könyvkötőkké való kinevezése nem járt a kívánt eredménnyel.

Anglia, ugy mint Németország, megkésve reagált a reneszánsz könyvstílusra. A XVI. században még az is tántoríthatatlan híve a gótikának és minden velejárójá-

A TANGIROZANDÓ KLISÉHEZ KÉSZÍTETT RAJZ

még egyéb külsőségeiben is utánozza s könyveit „Thomme Wottoni et amicorum” jelzéssel látja el; Sir J. Caesar, a híres különc, mint bibliofil is a kuriozumok barátja volt s a British Museum egyebek között egy ivréti könyv alakját utánzó fadobozát őriz, melyben 42 kötetből álló uti-könyvgyűjteménye van elhelyezve; ezek a kicsiny kötések a finom kivitelű kézi aranyozásnak technikai mesterművei. Sajnos, hogy ennek a könyvkultúrának igazi mestereit, a könyvkötőket nem ismerjük és csak annyit tudunk róluk, hogy nem bevándorolt idegenek, hanem tényleg angolok voltak.

I. Jakab korában akadunk rá három angol könyvkötőmester nevére, akik a tudós bibliofiljeledek hatalmas könyvtára részére dolgoztak. Az egyik John Gibson, aki a skót könyvtípust és különféle változatait

teremtő meg, a másik kettő John és Abraham Bathe-mann, akik közül az utóbbi a marokint honosítja meg, mely Jakab idejéig Angliában majdnem ismeretlen. A három mester munkássága révén érlelődik ki az első határozott jellegű angol királystílus, még pedig két, egymást követő variációban. Az első a keletieskedő Erzsébet-korabeli modort utánozza, a másik a „semis”-stílust választja mintául és amahoz hasonlóan, soronkint váltakozó heraldikai lilomokkal és bogáncsvirágformákkal dekorálja a finoman keretezett könyvledeleket. Jakab korának legszámtottevőbb könyvgyűjtője Thomas Bodley, aki könyveinek művészi külsejére is nagy súlyt fektetett, javarészüket marokkói kecskebőrbe, vagy pergamentbe kötötte s azáltal, hogy erre a gyűjteményre (1597-ben!) majdnem 200,000 font sterlinget áldozott, az oxfordi könyvkötőipart állandóan egymaga foglalkoztatta. Gyűjteményét az oxfordi egyetemre hagyta s végrendeletileg kikötötte, hogy azt az általa megkezdett módon fejlesszék tovább. Az örökös teljesítette ezt a kikötést s az eredetileg is gazdag könyvtár (a Bibliotheca Bodleiana) állományát 460,000 nyomtatványra és 25,000 kéziratra szaporította.

Az oxfordi könyvkötőkkel csak a második nagy egyetemi városnak, Cambridge-nak mesterei vehetik fel a versenyt, akik a XVII. század felé kaptak hírnévre. Eredetiségre, vagy stílusalkotásra azonban sem az oxfordiak, sem a cambridgeiek nem törekedtek, hiven és ügyesen utánozták az egykoru olasz és francia mesterkötéseknek ama változatait, amelyekkel már azelőtt Berthelet is kísérletezett.

A reneszánsz könyvkultúra Spanyolországra sem maradt hatástalan, az izlám-olasz befolyás ott is kifejezésre jutott, még pedig elég eredeti módon, amennyiben a keleti ornamentika bőbeszédű formakincse nem a kézi aranyozás nyelvén és nem is a bőrkötéseken elevenedik meg, hanem a bársonykötésű könyvek ezüstvereteinek arab-mór stílusában. A hatás ugyan később kiterjedt a bőrkötésekre is, de ezek között eredeti formaalkotással nem találkozunk.

Nálunk, Mátyás halála után, a XVI. század végéig, számtottevő könyvkötészeti kultúra nincsen. Az itt-ott felbukkanó kötések technikai kivitelük gondosságával és díszítésük idegenszerű jellegével teszik kétségessé hazai eredetüket.

JASCHIK ÁLMOS

HOGYAN SZEDJÜNK?

NEGYEDIK KÖZLEMÉNY: A HAJLÍTOTT SOR – ENNEK ÉRZELEM-KIFEJEZŐ HATÁSA – MOZDULATA, ILLETVE AKTIVITÁSA – HELYES ALKALMAZÁSA

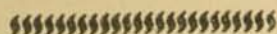
Kollégáim közül többen, kik éber figyelemmel kísérik a szedésirány változását, annak mélyére óhajtanak tekinteni, hogy magukéva tegyék azt az ezerféle technikai fogást, melyet magában rejt, a következőket kérdezték tőlem: „...helyesnek tartom-e az ívelt, hullámos, kör, vagy másképpen hajlított sorok alkalmazását?... Minden esetben érvényesíthető-e annak hatása, vagy vannak kivételek?” és több ehhez hasonló kérdést tettek föl, amelyek mindegyike kapcsolatban van a hajlítással. Ezekre a kérdésekre alább adom a választ.

Az ívelt, hullámos, illetve hajlított sorokkal szedett munkákon elevenséget, fürgé mozgékonyt látnak a

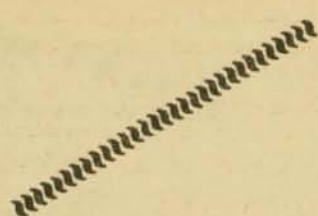
hozzaértők. Különösen áll ez akkor, ha a sor ioltjának „kifejező ereje”, „mozdulata” hozzá csendül a szöveg tartalmához vagy a dekoráló vignettához. Ezért van az, hogy a hajlított sor diadalmasan halad előre a maga útján, nem törődve a maradi gondolkodásu szakemberekkel, kik ellenségei az „életnek”, a mozgásnak”.

Igen, a „mozgásnak”, mert én tagadom mindama „holt, merev, üres” stb. jelzőket, melyeket a „betüntető-dei anyag” elé szoknak biggyeszteni azok, kiknek szűk-ségük van alkalomadtán az ilyen kibuvókra.

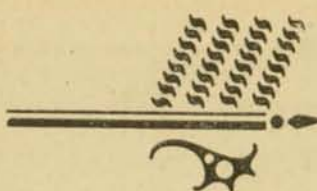
Nem „merev” az a betüntető-dei anyag, ha a hozzá-értés varázsvesszejével érintjük. Rögtön életre kel, fűr-

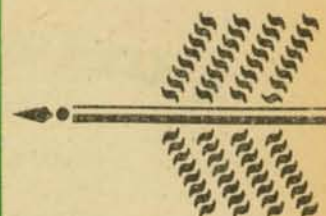
1. példa

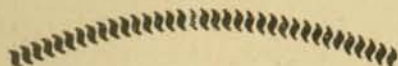
2. példa

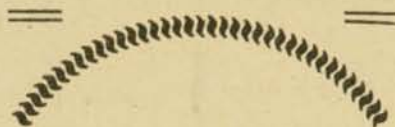
3. példa

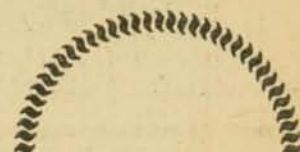
4. példa

5. példa

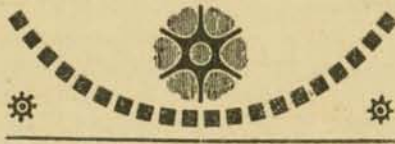
6. példa

7. példa

8. példa

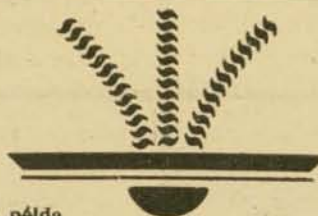
9. példa

10. példa

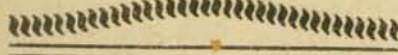
11. példa

12. példa

13. példa

14. példa

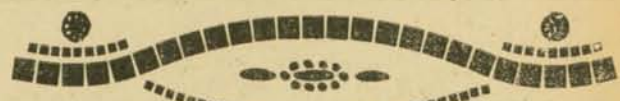
15. példa

16. példa

17. példa

18. példa

19. példa

20. példa

A GYÜMÖLCSÖS

IRTA NEMESBARÓTI
BARÓTHY ZOLTÁN

KIADJA A PEGAZUS
KIADÓVÁLLALATRT

ÁRA FÉLBŐRKÖTÉSSEN 250 K

21. példa

A GYÜMÖLCSÖS

IRTA
NEMESBARÓTI
BARÓTHY ZOLTÁN

KIADJA A PEGAZUS
KIADÓVÁLLALATRT

ÁRA FÉLBŐRKÖTÉSSEN 250 K

22. példa

A GYÜMÖLCSÖS

IRTA NEMESBARÓTI BARÓTHY ZOLTÁN

KIADJA A PEGAZUS
KIADÓVÁLLALATRT

ÁRA FÉLBŐRKÖTÉSSEN 250 K

23. példa

MERLINGER FERENCZ

VAS- ÉS ACÉLÁRU-NAGYKERESKEDÉS

EXPORT FÓUZLET: IMPORT

VI, SZONDY-UTCA 33

24. példa

NOÉMI-ILLATSZEREK

METROPOL-DROGERIA

BUDAPEST VIII
RÁKÓCZI-TÉR
23. SZ.

25. példa

TELEFON

32-55. SZ.

KOZMETIKAI GYÁR

ALFRED WIKELMANN, INNSBRUCK

26. példa

GAMBRINUS-ÉTTEREM

FŐVÁROSI
ÉTERMEK
KÖZT A LEG-
POMPÁSABB!

JÓ ÉTELEK
ÉS ITALOK!
NA GYSZERŰ
KISZOLGÁLÁS!

27. példa

HALKONZERVEK

TRADE

MARK

A LEGHIRESEBB DÁN
KONZERVGYÁRHONI
VEZÉRKÉPVISELETE

HERCEG ÉS MÉREY
BUDAPEST IV, VÁCI-
UTCA 2. TELEFON 1-97

28. példa

gén mozog, hajladozik és különböző „érzelmekeket” fejez ki, melynek megértése elsősorban a szedő feladata, hogy közvetíteni tudja azt az érzést azokkal, kiknek szánva van a nyomtatvány, illetve ki tudja használni azt a „ki-fejező erő”, mely az „életre hívott” merev ídományban rejlik.

Az egyszerű egyenes sor a teljes nyugalmat, csendet és életteleniséget jelent és ha ily sorokat csoportosítunk, akkor csak fokozódik a nyugalom utáni vágyunk és a kedvetlenség lesz urrá felettünk. Sőhajtva állapítjuk meg az ídomány merevségét, melyet önmagunk idéztünk elő. (1. példa.) Ám ha egyenes sorunknak egyik végét felemeljük, már kezd éledni, mozog, felfelé törekszik (2. példa), míg több ily sor egymásmellé állítása már határozott irányt ad a haladásnak (3. példa), ha pedig ellentétes sorokat is alkalmazunk, látjuk azt az „erőt”, mely mintegy löki, taszítja sorainkat egy bizonyos irány felé. (4. példa.)

Az ívelt sorok „emelkedő-eső” hatása tagadhatatlan (5. példa), visszavezeti a szemet a kiindulópont magasságához, ahol összeköti, bekeríti a szöveget, magához öleli, jóbarátságban tartja azt, ami összetartozik és kilöki, taszítja azt, ami kikívánczozik, szem elé vágódik, például: telefon, lakhely stb., ha azt az ív fölé jobb- és baloldalra helyezzük el. (6. példa.) Él és cselekszik! Azonban ha ezt az aktivitást fokozni véljük azzal, hogy nagyobb lendületet adunk sorunknak (7. példa), csaldunk, mert ez a lehangoltság egy bizonyos fokú érzetét váltja ki belőlünk, melyet hatványozottabb mértékben észlelünk akkor, ha több ily sort látunk egymás alatt. (8. példa.)

Nagy mozdulatot tapasztalhatunk a 9. példán, bár ezt ritkábban látjuk a gyakorlatban. Pedig megérdemelne, mert elevensége minden reklámanyomtatvány hatását emelné, mely hatást a sorok ismétlése csak fokozza. (10. példa.)

Két ívelt sor egymás mellé helyezése a lassu emelkedés hatását kelti (11. példa), míg ezeknek a függőlegeshez való közeledésével a diadalmas magasbatorést, az ujjongó lelkesedést, egy bizonyos árucikk nevének nagyhatású világbakiáltását érhetjük el. (12. példa.)

Nem kevésbé érdekes a 13. példánk sem, melynek sorai mintegy támogatják egymást, mellyel elősegítik az összetartozandóság érzetét és ezen igyekezetükben gyönyörű mozdulat-ritmust alkotunk.

A hullámos sor maga az élet, mely csak úgy érvényesül, ha minél nagyobb a lendület-különbözet a magas és mély ívek között. (16. ábra.) Amint e lendületet redukáljuk, annál inkább nyilvánul meg a mozdulatlanság, az egyhangúság deprimáló érzése (14–15. példa).

Nyugodt hatást érhetünk el e mozgékony, hullámos sorainkkal akkor, ha ismételjük a fősor mozdulatát. (17. példa.) A fősor lendületének részbeni alkalmazása emeli munkánk értékét. (18. és 19. ábrák.) Míg a teljes ellentétes sorokkal való manipuláció, dacára a helyes ritmusnak, nem mindenkor kelti bennünk a szép érzetét. (20. példa.)

Hajlított sorokat mindenfajta nyomtatványon alkalmazhatunk, ha pusztán sorokról van szó. De abban az esetben, ha műtűrkével vagy adott klisével dolgozunk, már részben megköti hajlítási kedvünket a műtűrke, a klisé folta, melyet követnünk kell sorainkkal és amely

mintegy előírja, hogy itt egyenes, amott pedig ívelt sorok a helyénvalók.

Éppen ezért helytelen, ha szögletes kliséhez vagy díszhez hajlított sort alkalmazunk, még akkor is, ha bármily tetszetőssé lesz ezáltal munkánk. (21. példa.) Ha pedig a hajlítási vágyunkat a józan logika legyőzni nem tudja, akkor az ív és az egyenes dísz között „átmenetet” alkotunk sorainkból (22. példa), mely megoldás helyes ugyan, de ha következtetések akarunk maradni, akkor a 23. példa szerint csoportosítjuk sorainkat.

Ellenkezője áll előbbinek akkor, ha vignettánk vagy klisénk háromszög, csucsán álló négyzet, öt-, hat-, nyolcszög, kör vagy ovális alakú. Ily esetekben az ívelt, hullámos, vagy körbe szedett sorokkal kitűnő sikerrel operálhatunk. 24. példánkon önkénytelenül is szeretnők a vignetta alatt és felette lévő sorok két végét összenyomni. Ezt az érzetet a kör alakú vignetta és az egyenes sor díszharmóniája váltja ki belőlünk. 25. példánk a helyes megoldást, valamint körből a hullámos sorok segítségével az egyenesbe, illetve a papiros vízszintes síkjába való átmenetet mutatja. 26. példánkon egy vignetta föltjának a sorokkal való érdekes követését szemlélhetjük, mely lent, az egyenesből indulva, átmegy körbe, majd egy hullámos sor segítségével ismét egyenesbe.

27. és 28. példánk a szögletes vignettáknak apró díszítőanyagokkal való átalakítását mutatja oly geometriai foltokká, mely a felette lévő hajlított sor mozdulatának megfelel.

Ezek volnának azok, amiket szükségesnek vélek, hogy tudják mindazok, akik érdeklődtek, de tudni kellene azoknak is, kik ötletszerűen játszanak a hajlított sorokkal.

KUN MIHÁLY

ROSSZ TANGIROZÁS: EGYHANGU KÉPET AD

NYOMTATÁSTECHNIKA

VÁLASZ

AZ „ELMÉLET ÉS GYAKORLAT” CÍMŰ
KÖZLEMÉNYRE

A könyvnyomdai színes nyomtatás céljára szükséges festékek anyagra nézve több csoportra oszlanak. Ezek a csoportok súlyra nézve is nagyon eltérők egymástól. Mindennek dacára a legtöbb színes festéket egymással összekeverhetünk, anélkül, hogy ebből lényeges hátrányok származnának. Ha ilyen két, esetleg több festéket összekeverünk, amelyek egy anyagban, mint súlyban eltérők egymástól és azt nagyobb felületek, tehát alapnyomatok nyomtatására akarjuk felhasználni, kencével felhigítjuk. Már most az a kérdés, hogy egy heterogén színes festék, amely egy anyagra, mint súlyra nézve különböző festékekből lett összekeverve és kencével felhigítva, a gyakorlatban hogyan viselkedik. Elméletben szinte a végtelenségig következtethetünk, a gyakorlat azonban azt bizonyítja, hogy az ilyen felhigított festéknél azok az apró részecskék, amelyek a tulajdonképpeni festéket alkotják, felszabadulnak, vagy bizonyos mértékben függetlenek lesznek egymástól és a saját súlyuknál fogva egy bizonyos mértékig sulyserinti sorrendben lefelé igyekeznek, aminek a híg kence nem tud ellentánni és így a festékszekekrénnyel összeköttetésben levő vashenger először a tulajdonképpeni festéket adogatja. Tehát korántsem lehet színbeli elvátozásról szó, mert azok az apró részecskék festenek is és nemcsak mint olyanok képezik a tulajdonképpeni szint. Ugyanez vonatkozik a homogén festékre is, ha azt egy könnyebb, semleges anyaggal összekeverjük és kencével felhigítjuk. Például cinobert keverőfehérrel összekeverve és kencével felhigítva, nagyobb példányszám nyomtatásánál okvetlen észlelhetővé lesz az egyenetlen festékezés, amely a géptechnikai okoktól teljesen független.

Tekintetbe kell vennem a lap szűk terjedelmét, ezért csak egy esetet említek meg. Egy takarékpénztári betéti könyvecskének az alapnyomatát kellett nyomtatni világoskék színben. A nyomás összesen tízezer volt. Az elhhez szükséges festéket a következő összetételben készítettük el: milóri-kék, kremsi fehér és annyi kence, amennyi az ilyen alapnyomat nyomásához szükséges. Egyengetés után a festéket beállítva és festékvét félretéve, elkezdjük a nyomást. Körülbelül 7–8000 nyomásig

HELYES TANGIROZÁS: VILÁGOS ALAK, SÖTÉT HÁTTÉR

a szín egyezett a festékiv színével, az ezután következő példányok több és több árnyalattal világosabbak lettek. Meggyőződtem róla, hogy sem optikai csalódásról, sem vegyi elváltozásról, sem pedig géptechnikai zavarokról nincs szó; így megnéztem a festékszekekrénnyben lévő festéket és bizony ott nem láttam egyebet, mint egy áttetsző anyagot, egészen vékony rétegben és azon keresztül még egy kevés kékfestéket, illetve kékre festett kremsi fehéret. Az áttetsző anyag természetesen kence volt.

LAUPÁL ANTAL

SZEDÉSTECHNIKA

RÉGI ANTIKVA MINT DIVATOS BETŰ

Békeidőben alig mult el nap, hogy valamelyik német vagy osztrák betűöntőde új betűnek mintafüzeteit ne hozta volna a posta. A német betűöntődék csak úgy ontották a szebbnél-szebb betűfajokat és díszítő-anyagokat. Ma ilyesmirel álmodni sem lehet. Egy-egy új betű megtervezése, megrajzolása, anyamintáinak elkészítése oly horribilis anyagi áldozatot követelne az öntődétől, melyet a mai viszonyok között alig tudna behozni. Mostanában bizony kevés nyomdatulajdonos szánja rá magát üzeme betűanyagának felfrissítésére, ma már nem divat évenként legalább egy garnitúra új betűvel és egy sorozat új díszítőanyaggal felújítani betű- és díszítőanyagkészletünket, hogy lépést tartsunk az idők divatjával. Különben ez a helyzet a közeli külföldön is (a távolabbi nyugatra valószínűleg szintén áll ez a megállapítás). Legalább erre engednek következtetni a most már sürűbben hozzánk kerülő külföldi nyom-

NAPTÁRAK
ÉS
NAPTÁRTÖMBÖK
AZ 1922. ÉVRE
VERSENYKÉPES ÁRON KAPHATÓK
AUER IGNÁC
KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
BUDAPEST VIII. RÁKÓCZI-UT 11
TELEFON JÓZSEF 59-39

HELYES TANGIROZÁS: SÖTÉT ALAK, VILÁGOS HÁTTÉR

tatványok, melyeknek szedése csupa 7–8 éves „ujdonság”. Az a néhány új betűfaj, mely mostanában kerül piacra a német öntödéből, nekünk — magyaroknak — majdnem hozzáférhetetlen ujdonság, olyan magas az ára (egy kiló új betű átlag 40 márkába kerül, a márka ára viszont 8–9 korona). A mi egyetlen betűöntőnk betűje viszonylag olcsó, mert körülbelül 180 koronába kerül kilója, de gyártmányai modernség dolgában messze maradnak a német gyártmányok mögött. Ezt nem megróvásként írjuk le, mert öntödénknek ez az elmaradottsága még régebbi vezetőinek a büne. Mint említettük, a külföldi nyomdák is szűkölködnek új, modern betűanyagban. Annál gyakrabban látjuk a régi metszésű, tiszta antikva-betűfajokat alkalmazni; a rendes antikva s ennek kurzív, félkövér és kövér fajtái ma a legdivatosabb betűfajták, melyeknek a mai szedésirányzatbeli alakulásnál nagy szerepet juttatott az anyagszegénység. Lapunkban szétszórtan több hirdetést és szedés-példát mutatunk be, melyeknek szedésénél az Első Magyar Betűöntőde antikva, kurzív és kövér betűit használtuk fel. Amint e példákból látható, a legegyszerűbb eszközökkel készültek szedéseink s bizonyos elegáns és szolid hatás vonul végig rajtuk. Ez különben régi megállapítás, hogy az egyszerű szedés szép és finom hatású, de fokozottan áll ez azokra a nyomtatványokra, melyek a régi, egyszerű antikvából szedettek. Ez a betű nem tűr meg sok és círa díszítést, hanem az egyszerű vonalat kívánja. Legnagyobb előnye ezeknek a betűfajtáknak az, hogy mindennemű nyomtatványhoz használhatók. A komoly kereskedelmi nyomtatványokra csak úgy jök, mint a diszkrétebb és finomabb hatást célzó családi nyomtatványokra.

IRODALOM

ROVATVEZETŐ: BENEDEK MARCELL

BJÖRNSSON: ARNE SOLBAKKEN SYNNOVE
RITOÓK EMMA FORDÍTÁSA. KLASSZIKUS REGÉNYTÁR

Voinovich Géza a két Björnsson-novellához írott bevezetésében inkább tartalmi ismertetését, mint esztétikai méltatását adja a norvég író fontosabb műveinek. És igaza van: Björnssonnál az a lényeges, amit mond, nem az, ahogyan mondja. Minden idegszálával benne élt a politikai és szociális életben és rengeteg könyve, szindarabja mind harci eszköz volt elsősorban, s csak másodsorban művészi alkotás. Az örökkévalóság szempontjából ez meglehetősen rossz jel... valóban, igen sok műve máris iakulni kezd. Ez a két korai novella azonban megőrizte még frissességét. Tendenciátlan, egyszerű és költői képek a norvég nép életéből. Arne-ban megérezzük valamit e nép misztikus költői hajlandóságából, — valami olyat, amit Ibsen Pear Gynt-je tárt fel előttünk. Synnöve Solbakken története pedig tárgyában és elmondásában közel rokonságot mutat a Björnssonnál egy nemzedékkel fiatalabb nagy svéd írónő, Selma Lagerlöf műveivel. Lagerlöf tagadhatatlanul nagyobb élvezetet szerez nekünk. De Björnssont olvasva megértjük, mi az, ami Lagerlöfben tiszta skandináv faji tulajdonság, s mi az, ami valóban egyéni benne. Ritoók Emma eredetiből és igen szépen fordította le a két novellát, csak a beléjük szőtt versek fordítása gyöngébb, mint tőle várta volna az ember.

KOSÁRYNÉ RÉZ LOLA: ÁLOM
(ATHENAEUM-KIADÁS)

Az Athenaeum regény-pályázatán bukkant fel az ismeretlenségből Kosáryné Réz Lola neve. A „Filoména”, egy szegény tót cselédleány életének története, nemcsak kész és megállapodott írói tehetségre, de mindenki más-tól élesen megkülönböztethető egyéniségre is vallott. Írónk új nemzedéke diadalmasan megcáfolta már azt, amit — sokakkal együtt — e sorok írója is hosszú ideig hitt, hogy az asszony-írók csak férfi-szemüvegen keresztül tudják nézni a világot és — önmagukat, az asszonyokat is. Kafka Margit, Erdős Renée, Lesznai Anna, Szederkényi Anna igazán asszonyi szemmel nézték és asszonyi módon mutatták be az asszonyt. Új, szűz területeket tártak fel. De — ez már az ő egyéniségükkel

WEISZ MÁRTON

Mindennemű

ÍRÓ- ÉS NYOMÓPAPIROK

nagybani eladása

Papíráruk gyári raktára

TELEFON: 97-37

BUDAPEST V. BÁLVÁNY-UTCA 19
Sürgőnycim: Weiszpapír Budapest

függött össze — még ők is parlagon hagytak egy óriási területet. Azoknak az asszonyoknak történetét, akiknek nincs történetük. Ezt a parlagot törte fel Kosáryné Réz Lola első munkájával és ezen szánt tovább most is. Az ő Filoménája és Hilduskája, a tót cselédleány és a

BELVÁROSI IPARMŰVÉSZETI MŰHELY

MODERN IPARMŰVÉSZETI TÁRGYAK,
ÖTVÖSMUNKÁK, JÁTÉKOK ÉS KÉZIMUNKÁK
TERVEZÉSE ÉS KÉSZÍTÉSE

K R É M E R

BUDAPEST IV. KAMMERMAYER KÁROLY-UTCA

• 4 •

gazdag patricius-családból származó modern Hóieherke egyaránt a passzív, szinte álmodozó, tűrő-odaadó, igazán asszonyi sorsok megszemélyesítői. A többieknek intellektuális életet élő, energikus, szenvedélyes asszonyai kivételes egyéniségek: Kosáryné hősei igazi asszonyok. Ahogy a sorsukat egyszerűen, egy kis — Lagerlöf Selmára emlékeztető — idealizmussal megaranyozza, de alapjában véve nagyon is reálisan elmondja: az tiszta, abszolút művészet.

K R I T I K A

EGY KÖNYVCIMLAPOT

kaptunk bírálat céljából. Ellen Key „Szerelem és házasság” című könyvének címlapjáról van szó (I. a 30. oldalon), melynek beküldője ama véleményét fejezte ki, hogy a fősorhoz használt régi Herold betű lerontja a címlap egész jó hatását. E tekintetben igazat kell adnunk a beküldőnek. A címlap hatását valóban nagyon rontja a Herold-betűs fősor, de nemcsak azért, mert

sehogy sem illik a címlapon felhasznált másik betűfajtahoz, hanem mert hajlítottnak szedett. Hajlítottnak alkalmazása ellen nem lehet kifogásunk, ha azt a maga helyén és a maga módján alkalmazzák; a szóbanforgó címlapon a hajlítás megokolt, de szerencsétlen az ehhez használt betűfaj megválasztása. Hajlítottnak szedett sorokat nem szabad keskeny betűfajtaiból szedni. Tapasztalatunk szerint ilyen szedésmódnál csak az olyan betűfajta jöhetne számba, amelyeknek egyes betűi a fél-négyzetnél szélesebbek, vagy legalább is fél-négyzetnyi kiterjedésűek. A tulkeskeny és magas betűk hajlítottnak szedve nyugtalan képet adnak, mert vagy az alsó, vagy a felső szélükönél — a hajlításnak megfelelően — hol szétállnak, hol majdnem egymást érintik. A 30. oldalon mutatjuk be a címlap helyesbített mintáját. A címsor ezen kisebb ugyan, de úgy kiemelkedik az egész kompozícióból, hogy teljesen helytelennek kell tekinteni az eredeti címlap szedőjének azt a nyilvánvaló felfogását, hogy a fősor csakis vaskos betűvel lehet „kiemelni”. Példánk ennek ellenkezőjét bizonyítja.

U J I T Á S O K

LÉGMENTESEN ZÁRÓDÓ FESTÉKTARTÁLY

Gyakorlati nyomdász, könyvkötő vagy litografius ismeri azokat a nehézségeket, ami a festékeknek nem megfelelő kezelése által származik. Igaz, hogy az a sok kellemetlenség és anyagi veszteség, ami a festékek beszáradása, elbőrösödésének következménye nem a hozzá nem értés vagy helytelen kezelés terhére irandó, mert hiszen tudjuk, hogy a leggondosabb elővigyázatosság mellett is előállanak ezek a kellemetlenségek azért, mert a festék légmentesen el nem zárható s így a bőrreteg képződése elkerülhetetlen. Kötetekre megy az a sok cikk, amit e tárgyról már írtak, mégis a finomabb és ma nagy értéket képviselő festékeinknek mintegy 60%-a veszik kárba azért, mert azok kellően meg nem őrizhetők. Ezen a hajon kíván segíteni a Dörner és Heimberg könyvkötő-cég (V., Sziget-utca 38. sz.) találmánya, amely a nagyon sűrű, vagy hig állapotban levő finom nyomdai, könyvkötő vagy egyéb festékeknek és pépszerű

MINDENNEMŰ
NYOMÓ, ÍRÓ- ÉS CSOMAGOLÓ

PAPIROST

SZÁLLIT RAKTÁRRÓL A

**FREUND-BARÁT-FÉLE
ÜGYNÖKSÉG ÉS
GRAFIKAI SZAKÜZLET**

BUDAPEST V. ORSZÁGHÁZ-TÉR 4

PAPIRNAGYKERESKEDÉSE

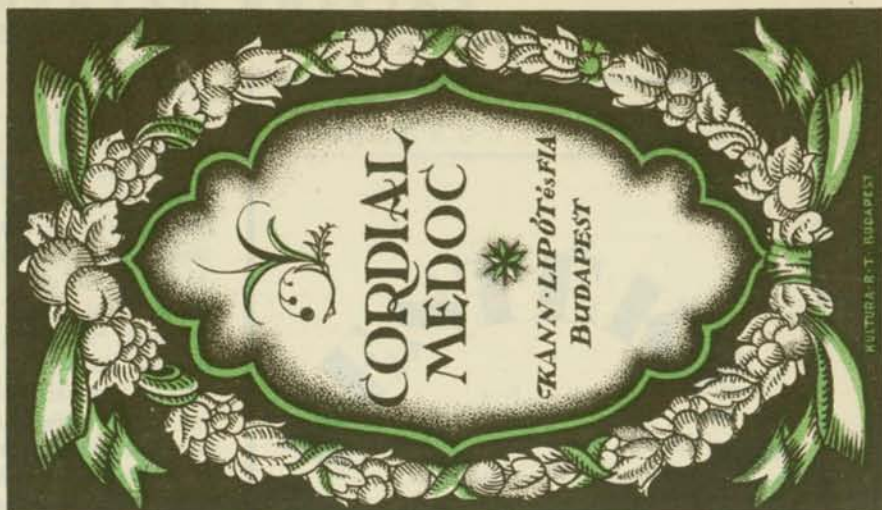
TELEFON 82-35

SÜRGÖNYCÍM: FEBARÁT BUDAPEST

**BONBONNERIE
FLORIS**

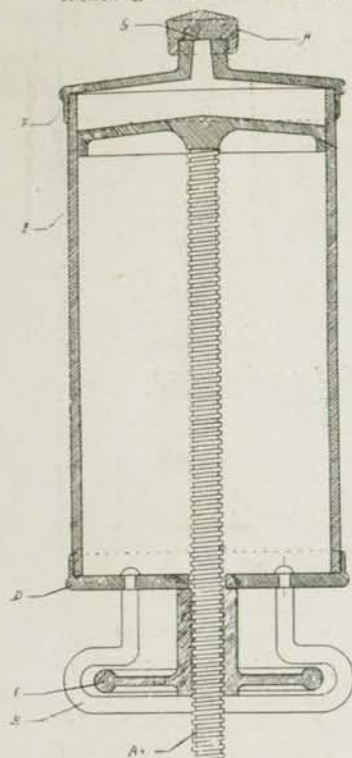

BUDAPEST
I. KÉRGOLYÓ-UTCA 15/A
TELEFON 31-79

TERVEZTE VEGH GYULA
A
KULTURA RT. NYOMÁSA
BUDAPEST

anyagoknak légmentes állapotban való megőrzését, illetve ezen anyagok bőrképződés, vagy beszáradás által való megromlásának meggátolását célozza. Az anyagok tetszés szerinti időben és mennyiségben használhatók föl ezen tartályból, anélkül, hogy a visszamaradó festék minősége szenvedne. A találmány leírása a bemutatott

rajz szerint a következő: Az „F” fedő lecsavarandó, a „C” kerék forgatásának segélyével az „I” dugattyút a „D” fenék felé annyira csavarjuk, amennyit az „E” hüvelyben elhelyezendő festék mennyiségének térfogata megkíván. A festéknek a hüvelybe való behelyezése után az „F” fedőt visszacsavarjuk, a „C” sapkát lecsavarás folytán eltávolítjuk, s a „C” kerék segélyével az „I” dugattyút annyira emeljük, hogy a már a hüvelyben elhelyezett festékanyag a „H” kiömlő-nyílás felszínéig érjen. Ezekután a „C” sapkát visszacsavarva, a „C” hajtókerékkel a dugattyút még annyira emeljük, hogy a tartályban levő festék állandó nyomás alatt álljon, mely által a légmentesen való elzárás megtörtént. A tartályban

elhelyezett festékanyag a hajtókerék forgatásának segélyével az „A” csavarmentes orsó útján az ennek végében alkalmazott „I” dugattyú által nyomul ki a „H” kiömlő-nyíláson. Midőn a kívánt festékmenyiséget megkaptuk, a hajtókeréket egy kissé visszacsavarjuk, mely művelet által a festékre mért nyomás, tehát a festékanyagnak a tartályból való kitolódása is megszűnik. A festékanyag kívánt mennyiségének kivétele után a sapkát újból visszacsavarjuk. Ez a találmány lehetővé teszi, hogy pépszerű anyagok, lakk és olaj sűrű vagy híg állapotban éveken át megőriztessenek, anélkül, hogy azok minőségükből bármit is veszítenének. Mint-hogy a festékek a légmentes tartályba való elhelyezésétől a teljes elhasználódásig állandóan légmentesen vannak elzárva, bőrképződésnek, beszáradásnak és megromlásnak eleje vettett, bármikor mint teljesen frissek használhatók fel. Előnye ezen tartálynak, hogy önsúlya a tartályon fel van tüntetve, úgy hogy használatkor könnyen megállapítható az eltávolított mennyiség, illetőleg az, hogy mennyi anyag maradt még a tartályban.

FELJEGYZÉSEK

A MAGYAR BIBLIOPHIL-TÁRSASÁG

ez év március havában egy igen érdekes könyvkiállítással fog szerepelni az Iparművészeti Muzeumban. Bemutatásra kerülnek a XX. század tipografiai remekei és a modern könyvkötészet különlegességei. A kiállítás anyaga kizárólag magángyűjteményekből való és meg-

TELEFONSZÁM 82-35

FESTÉKEK

KÖ- ÉS
KÖNYVNYOMDÁK
RÉSZÉRE

RAKTÁRRÓL AZONNAL SZÁLLIT

GEBR. SCHMIDT

G. M. B. H.

FRANKFURT A/M. ÉS BERLIN

FESTÉKGYÁRÁNAK

MAGYARORSZÁGI

VEZÉRKÉPVISELETE,

A

**FREUND-
BARÁT-FÉLE
ÜGYNÖKSÉG
ÉS
GRAFIKAI
SZAKÜZLET**

**BUDAPEST V,
ORSZÁGHÁZ-TÉR**

4

MINDENMŰ
KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI,
KÖNYVKÖTÉSZETI
ÜZEMI ÉS BERENDEZÉSI
CIKKEK RAKTÁRA

lepő módon tanusítani fogja hazai gyűjtőink sokoldalu érdeklődését kivált a modern könyv iránt. Ezen a kiállításon nem szerepel a modern illusztrált könyv, melynek egy későbbi kiállításon juttat a Társaság szerepe. A mostani bemutatásra kerülő anyag nemcsak a bibliofilok érdeklődésére tart igényt, hanem a művelt nagyközönséget is tájékoztatni fogja, hogy a jelenlegi könyvtermelés milyen különleges fokot ért el.

NEMZETKÖZI KÖNYVKIÁLLÍTÁS

nyílt meg január végén Czernowitzban, Le livre dans l'Europe orientale" cím alatt, amelynek célja a szép könyvnek barátokat szerezni, kiindulva abból az eszméből, amely az 1914. évi leipzig-i grafikai kiállításon talált megvalósulásra, ahol egyes nemzetek nagyszabású könyvkollekciókat mutattak be és amit a legutóbbi Frankfurt a/M.-ban rendezett Messen kisebb mértékben utánoztak. Áprilisban a kiállítás Bukarestbe kerül. Nem lehetne ezt a kiállítást Budapestre is elhozni?

AZ ÉLELMISZEREK CSOMAGOLÁSA

Amerikában szintén tanujelét adja az amerikaiak gyakorlati érzékének. Széchenyi grófiné akciója folytán karácsonyra hazánkba érkezett szeretetküldeményekben alkalmam volt látni, hogy a cukor, dara, rizs és ehhez hasonló egyéb élelmiszerek mind 1 vagy 2 fontos dobozokba voltak csomagolva. A csomagolásból megállapítható, hogy ez nem erre az alkalomra csomagoltatott, hanem az azt forgalomba hozó vállalatok áruikat állandóan így bocsátják forgalomba. Mennyire megkönnyíti ez a csomagolás a kiszolgálást? Higiénikus előnyeit pedig nem is kell hangsúlyozni, arról már nem is szólva, hogy a vevő súlydifferenciák tekintetében sohasem állhat elő

panasszal. De mennyiben érdekel mindez bennünket? Éppen ez készítetett a fentiek elmondására. Mennyi munkaalkalom van ezekben a csomagolásokban a grafikai és rokoniparágak részére! A legegyszerűbb csomagolás

BUDAPESTI MŰHELY

(ARNÓT DEZSŐ ÉS TÁRSAI)

KIÁLLITÁSI HELYSÉG:
BUDAPEST V, SZABADSÁG-TÉR 15
(VÉCSEY-UTCA SAROK)

is két színben készült, akár könyomdai, akár könyvnyomdai munkáról legyen szó, — a különböző dobozkészítési és könyvkötői munkák lehetőségéről nem is szólva. A fentebb vázolt előnyök bizonyára ellenértékét képezik annak a költségnek, amibe ez a csomagolási mód a nálunk használatossal szemben kerül.

M E S T E R M Ű V E K

ELLEN KEY SZERELEM ÉS HÁZASSÁG

FORDITOTTA
VAJDA ERNŐ

Az igaz boldogságot adó tiszta szerelem apoteosisa ez a könyv. Egy új világ perspektíváját mutatja meg nekünk, amikor szerelem és házasság egy lesz, hogy teljesíthesse hivatását a „természetes kiválasztás” örök törvényei szerint. A XX. század legégetőbb problémáját ismereti meg velünk mélyseges emberi együttérzéssel, agondolkozó világos, kristálytiszta logikájával.

R É V A I - K I A D Á S

M E S T E R M Ű V E K

ELLEN KEY

SZERELEM ÉS HÁZASSÁG

FORDITOTTA
VAJDA ERNŐ

Az igaz boldogságot adó tiszta szerelem apoteosisa ez a könyv. Egy új világ perspektíváját mutatja meg nekünk, amikor szerelem és házasság egy lesz, hogy teljesíthesse hivatását a „természetes kiválasztás” örök törvényei szerint. A XX. század legégetőbb problémáját ismereti meg velünk mélyseges emberi együttérzéssel, agondolkozó világos és kristálytiszta logikájával.

R É V A I - K I A D Á S

KÉPVISELET-ÁTVÉTEL

J. G. Schelter & Giesecke leipzig betűöntőde képviselőt végleg Fischer és Méry (VII., Kazinczy-u. 27. II. 24.) vették át akik az eddigi buzgólkodással és előzékenységgel fogják cégük nálunk is előnyösen ismert készítményeit propagálni. Itt említjük meg, hogy a Schelter cég újabban „Schreibmeister-Züge“ név alatt divatos diszítő anyagot hozott a piacra. Erről az új anyagról közelebb részletesebben írunk.

MELLÉKLETEINK

Lapunk jelen számához házilag állítottuk elő Kun Mihály cikkéhez való példákat tartalmazó kétoldalas mellékletet. Ezenkívül három könyomdai uton előállított mellékletet csatolunk e füzethez. Az egyik — P. Márkus Emília szappanjának reklámlapja — Földes Imre grafikusművész rajza után készült Seidner Emil litografiai műintézetében. A másikat — Kann Lipót és fia gyár címkeit — a Kultura rt. nyomdájában állították elő. Végül Gusztáv rajzai után. Harmadik litografált mellékletünk a Budapesti Egyesített Városi Villamos Vasutak házi nyomdájának a terméke. — Fedőlapunkat Kun Mihály tervezte: a vonalas keret szedés, az alapnyomat linoleum.

PAPIROS GYÁRTÁSA
BAMBUSZBÓL

Indiában már a 90-es években kísérleteztek azzal, hogy alkalmas bambuszfajokból papirost gyártsanak. Mivel azonban ez a gyártás sok marólugot és színtelenítő anyagot fogyasztott, ami az üzemköltségeket lé-

nyegesen megráglította, öt év múlva beszüntették a bambuszpapiros gyártását. Legújabban a Fülöp-szigeten ujították fel. Ott két bambuszfajból, a vastaghéjú Bambusa blumeana és a Bambusa lumuparo nevű törpebambuszfajból állítanak elő papirost. A bambuszból előállított szulfít-pulpa nem elég világos színű ahhoz, hogy fapalpával keverve, rotációs papiros gyártásra beváljon; erős rostja azonban jó nyomó- és írópapirossá avatja.

PÁLYÁZATOK

A FUCHS DÁVID-CÉG PÁLYÁZATÁNAK

eredményeként a kitűzött határidőre 55 pályamű érkezett be, ezek közül 12 számla és 43 levélfel. A pályázat eldöntésére felkért bíráló bizottság február hó 19-én ült össze s döntése a következő:

A levélfel I. díját az „Antik gyöngyök“, II. díját „Simplex 17“ és III. díját „Új csapáson F“ jelű munkák nyerték el. Mind a három rajz, s mind a három Kun Mihály rajzolta.

A számla-anyag gyenge volta miatt a bizottság csupán a II. díjat adta ki a „Simplex“ jelű munkának, melyet Wanko Vilmos szedett és Jankow József nyomtatott Bíró Miklós nyomdájában.

A pályázatot kiíró cég méltányolni kívánja mindazok fáradságát, akik nyomtatásban küldték be pályamunkáikat, amiért is a következőknek a szedés-nyomás jutalmazásáért 250—250 koronát utalt ki:

„Duck“ jelű munka, szedte Brezniczky József

KERESÜNK
MEGVÉTELE

GYORSSAJTÓT, TÉGELYNYOMÓT,
VÁGÓGÉPET, TÖMÖNTŐDÉT
ÉS EGYÉB NYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI
ÉS DOBOZGYÁRI GÉPEKET

HA VAN ELADÓ GÉPE, ÉRTESÍTSE SÜRGŐSEN AZ

UNIVERSAL
GRAFIKAI SZAKÜZLET RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOT

BUDAPEST VIII. RÁKÓCZI-TÉR 2

TELEFON JÓZSEF 48-12

Világosság-nyomda). — „Contur II.“ jeligéjű munka, szedte Hubert Adolf, nyomta Márton György (Révai-nyomda). — „Mediaeval“ jeligéjű munka, szedte Köszeghy Ferenc, nyomta Ziegler Ferenc (Athenaeum rt.). — „Próba“ jeligéjű munka, szedte Mojsza János, nyomta Murai Vilmos (Papír-nyomda). — „Prinz Eugen“ jeligéjű munka, szedte Pál János, nyomta Tieder Izidor (Auer-nyomda). — „Mirjam I. és II.“ jeligéjű munka, szedte Dukay Károly (Világosság-nyomda). — „Köznapi munka“, szedte Wanko Vilmos, nyomta Jankow József (Bíró Miklós nyomdája.)

A pályadíjak, illetve jutalmak a Magyar Grafika

HANS WUNDER

G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR

Fekete és színes festékek. Könyvkötőfestékek
Legjobb minőségű „Germania“-hengeranyag

Különlegességek:

„Gloria“-festékhordóanyag,
meggátolja a festék lehuzódását.

Fénykék „Perga“.

„Seccol“ gyorszáritóanyag.

Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad.

Vezérképiselőség és egyedüli raktár:

GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA

Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95

kiadóhivatalában (IX., Ráday-utca 26.) nyugta ellenében átvehetők.

Az összes pályamunkák később megállapítandó időpontban a Segélyzőegyesület nagytermében, valamint a Főnökegyesületben állítatnak ki. A részletes bírálati jelentést lapunk legközelebbi számában közöljük s ugyanakkor bemutatjuk a díjnyertes munkákat is.

1921. február hó 21-én.

Kiadó Bíró Miklós. Felelős szerkesztő Wanko Vilmos
Főmunkatárs Gondos Ignác és Kun Mihály. Nyomatja
Bíró Miklós nyomdai műintézete, IX., Ráday-utca 26.

A lap kliséit a Sokszorosító Ipar rt. készítette.

Szedőgépekkel, gyorsajtókkal és körforgógéppel
felszerelt

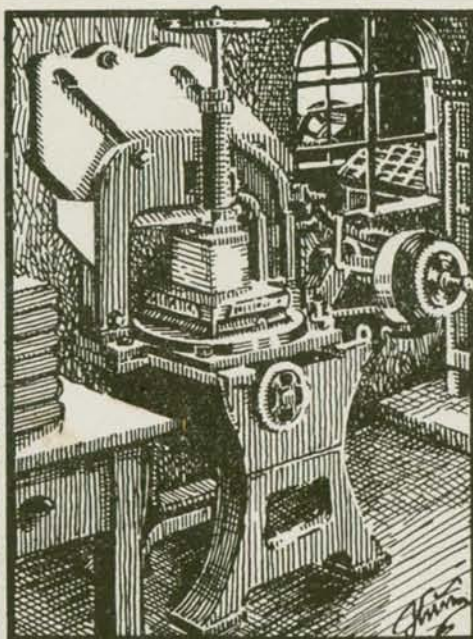
NYOMDÁT VENNÉK

Esetleg egyes nyomdagépeket is veszek.

Kimerítő ajánlatot „Druckerei 185/747“ jeligére

M. DUKES NACHF. AG., WIEN I,

Wollzeile, címre kérek

GÉPET-BETŰT FESTÉKET

és MINDEN-EGYÉB-SZAK-

CIKKET-SZÁLLIT

az ÖSSZES-GRAFIKAI

IPARÁCAK-RÉSZÉRE-az

UNIVERSAL

GRAFIKAI-SZAKÜZLET-RT.

BUDAPEST-VIII-RÁKÓCZITÉR-2

TELEFON: JÓZSEF-48-12

• • • • •

VESZ-ELAD-és-BECSERÉL

HASZNÁLT-GÉPEKET

H. BERTHOLD-BETŰÖNTŐDE-és-RÉZLÉNIAGYÁR-VEZÉRKÉPVISELETE